

Artemisia.

Cap. CX.

ARTEMISIA magna ex parte in maritimis nascitur, absinthij modo fruticosa, maioribus, & pinguioribus folijs, ramisque. Huius quidem genera duo. Vnum lætius, habitiusque, folijs, uirgisque latioribus. Alterum tenuius, flore paruo, tenui, candido, graueolente. ætate floret. Sunt qui in mediterraneis unicaulis nomine appellant tenuem herbulam, simplici caule, & minuto, floribus scatente tenuibus, flauo colore. hæc iucundiolem, quam præcedens efflat odorem. Vtraque excalfacit, extenuat. feruefactæ conuenienter in muliebres defessus adiunguntur, ad detrahendos menses, partus, secundasque: item ad præclusiones uulæ & eiusdem inflammationes: calculos cominuunt, remoratum urinam cient. menses pellunt publi illitæ. Succus uulæ inditus ex myrrha eadem, quæ infesio trahit. Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

Artemisia tenuifolia.

Cap. CXI.

ARTEMISIA tenuifolia in sepibus, & cultis iuxta aquarum ductus nascitur. Eius flores, & folia contrita sampschi odorem reddunt. Si quis stomacho laborans, herbam cum amygdalino oleo bene contundat in malagmatis lentorem, & stomacho imponat, sanitati restituetur. Qui neruorum quoque dolore cruciatur, si succum eius cum oleo rosaceo miscens illinat, sanatur.

TRIA à Dioscoride recensentur Artemisie genera. Verùm Artemisiz cõsideratio.

priora nullis inter se notis certant, nisi quòd in uniuersum altera maior est, altera uerò minor. quæ priuatim florem gerit candidum, paruum, tenuem, ac grauiter olentem. Quæ autem tertio generi adscribitur, herbula est simplici, tenuiq; caule, floribus plurimis referto, flauo colore. Id quod etiam confirmat Plinius lib. xxv. cap. vii. sic inueniens. Artemisia absinthij modo fruticosa est, maioribus folijs, pinguiusq;. Ipsi duo genera: altera latioribus folijs: altera tenera, tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellant herbam simplici caule, minimis folijs: flores copiosi erumpentes, cum uua maturescit, odore non iniucundo, quam quidam botryn, alij ambrosiam uocant. Talis in Cappadocia nascitur. hæc Plinius. Qui tametsi in prioribus Artemisiz generibus, nihil à Dioscoride dissentiat; disidet tamen, & errat in tertio, quòd in eius locum ambrosiam sequenti capite ab ipso Dioscoride descriptam subiecerit, credideritq; deceptus hic ambrosiam, & tertium Artemisiz genus, unam & eandem esse plantam. Ceterum prima duo Artemisiz genera Hetruscis frequentissima sunt, neque in alio inter se distant, quam quòd in maiori omnes partes maiores spectentur, in minori uerò minores: aliàs facie, & formâ similia constant, quinetiam idem sapor, & odor, eademq; facultas utriusque inest. Quare equidem nescio, quæ ratione ductus Brasauolus Ferrariensis in suo simplici examine pro certo crediderit, eam herbam minorem esse Artemisiam, quæ in Hetruria officinis Matricaria, & uulgò mulieribus Amarella uocatur. Sed eò magis uirum hunc alioqui celebrem admirari subit, quòd scriptis tradiderit duas alias esse Ferrariæ Artemisiz species nullis prioribus notis distinctas, præterquam quòd alteri unus tantum sit ramus, alteri uerò plures. Eius uerba subijcere lubet. Non dubito, inquit, ut nonnulli fecere, eam quæ apud nos corrupto uocabulo Arcemise dicitur, ac si Artemisia dictum sit, ueram Artemisiam esse, quæ folia absinthio similia habet, ut Dioscorides inquit, & eius duo genera facit Monoclonon, & Polyclonon, id est, unum raram, & plures ramos habentem. Ambas species Ferrariense uulgus nouit, si aptè distinguere sciret, quoniam & ipsis indiscriminatim utitur. Quam nos Matricariam, & Marellam uocamus, Artemisiz species est, illa scilicet, quæ malè olet. Nec obstat, quòd Ferrariæ duæ species Artemisiz sint per unum, & plures ramos distinctæ, quoniam & hæc in specie est, quæ plures habet ramos. hæc Brasauolus. In quibus sanè uerbis eius plura, meo iudicio, deprehenduntur errata. Quorum primum illud est, quòd non scripsit Dioscorides, alteram primi generis Artemisiam multiplici constare caule: alteram uerò simplici tantum consurgere, ut Brasauolus suo modo interpretari uidetur. Sed auctor is duntaxat tradidit (ut etiam Plinius refert) quòd aliqui reperiuntur, qui in mediterraneis unicaulis nomine appellant tenuem herbulam, simplici caule, & minuto, floribus scatente tenuibus, flauo colore. Verum hæc tertio Artemisiz generi assignantur, non autem secundo, uel primo, ut Brasauolus existimat. Altero, deinde errore notatur, quòd asserat Matricariam, siue Marellam, quam legitimum Dioscoridis parthenium censemus, esse graueolentem Artemisiam. Quandoquidem minor illa, que

Plinij lapsus.

Plura Brasauoli errata.

quæ Dioscoridi secundo loco redditur, grauiter olens, non quidem florem profert in medio luteum, & per ambitum albis foliis cinctum Matricariæ, uel amarellæ modo: sed candidum, paruum, ac tenuem. Tertius his accedit error, quod non assentire uideatur, duo illa Artemisia genera, quæ Ferrariæ persimiles habentur, ea esse, quæ à Dioscoride primo loco representata sunt, magnitudine tantum, ac paruitate differentiâ. Sed cum porrò seipsum hac in re deceptum deprehendisset Brasauolus (ut legitur in suo ultimo uolumine Venetijs impresso) dum longa oratione contendit Amarellam, seu Matricariam inter Artemisia genera reponendam esse, Cotulam uerò fœtidam Ferrariensis Brusciaculo uulgò uocatam esse legitimum parthenium, adeò seipsum (pacè eius dixerim) & sua scripta confundit, ut nullo pacto (dicam libere quod sentio, alijs tamen iudicandum relinquo) quid is tandem decernat, percipi possit. Nam cum asserit Amarellæ, siue Matricariæ succum unciarum quatuor pondere haustum utranque bilem, ac pituitam deicere, apertè quidem fatetur hanc esse Parthenium, cui priuatim ea uis inest. Attamen paulò post eorum fortè oblitus, argumentis quibusdam satis, mea quidem sententia, leuibus contrà asseuerat, nil aliud esse Parthenium, quàm suū Brusciaculum. Ruellius præterea quanuis in primis Artemisia generibus planè Dioscoridi subscribat; in tertio tamen hallucinatus deprehenditur, quod tertij generis Artemisiam eam esse putet, quam alij Athanasiam, alij Tanacetum appellant. Siquidem Tanacetum nostrum stolonibus compluribus ab una tantum radice profilit, crassis, altis, ac firmis: folijs longis, amplis, crebris diuisuris dissectis: floribus luteis, in caulium cacumine gregatim emicantibus. Porrò Artemisia, quæ tertio adscribitur generi, tenuis herbula est, uno duntaxat caule, ipsòq; minuto consurgens. Hanc equidem (ut ingenue fatear) hætenus in Italia non inueni, neq; ab aliquo inuentam uidi. Quin potius eam inuentu difficillimam duxerim. quippe cum tam Dioscorides, quàm Plinius satis obscure, perplexèq; de ea scripserint, & caulis, foliorum, florum, seminis, & radice notas silentio inuoluerint, non modò difficillimum uidetur; sed uix etiam fieri posse putauerim, ut quis unquam hanc Artemisiam legitime demonstraret. Neq; tamen in hoc audendus est Plinius, qui (ut supra diximus) hanc esse Ambrosiam falsò memoriæ prodidit. Nam præterquam quòd rationi consentaneum non est, quòd Dioscorides duobus tam propinquis capitibus unius et eiusdem plantæ historiam tractauerit, euidentißimum est, Ambrosiam sequenti capite descriptam huius tertie Artemisie descriptioni haudquaquam respondere. Ad hæc non in minori, quàm Brasauolus, & Ruellius, uersantur errore Monachi illi reuerendi, qui Meisem commentati sunt. quippe qui & hunc, & illum secuti duplici hallucinatione scriptis tradiderint, Matricariam uulgò uocatam omnino esse minorem Artemisiam. Tanacetum uerò eam, quæ unicaulis dicitur. In horum denique opinionibus, uel potius erroribus ipse quoq; Fuchsius implicatur, uir alioqui ingenio, et eruditione præclarus, adeò ut etiam nemini dubitandum esse censeat in suis de stirpium historia commentarijs, quin Matricaria sit alterum Artemisie genus, Tanacetum uerò tertium. qua in re is fortasse fuit, qui maluerit cum alijs errare, quàm solus rectè sentire. Ceterum facile credidere nonnulli diligentissimi simplicium medicamentorum inquisitores, ac etiam Dioscoridis studiosi, qui sanè nulli unquam labori pepercerunt, ut hanc medicinæ partem superiori ætati obscuram nostræ illustrem redderent, tertium Artemisie genus in Dioscoride ascititium esse. Quòd in huius capituli initio nõ tria, sed duo tantum esse Artemisie genera scribat Dioscorides. Quòd præterea reperiantur huius auctoris codices antiquissimi, in quibus illa de tertio Artemisie genere non leguntur. quemadmodum etiam in nostro ex impressis libro, in quem castigationes ex uetustorum exemplarium manu scriptorum Dioscoridis, & Oribasij collatione excerptas collegimus, quas acceptas refero Gabrieli Falloppio Mutinensi medico clarissimo, nunc Patauij summa cum omnium laude, & admiratione, corporis humani, & rei medicæ materiam profitenti. Cui certè ob eius singularem in me amorem ac liberalitatè, atq; etiam in omnes humanitatem, me plus debere scio, quàm aut re, aut uerbis respondere possim. Cum itaq; (ut eo redeam, unde obiter digressus sum) in Dioscoride suspecta sit tertia Artemisia, nil mirum uideri debet, si in eius historia cæcutiuit Plinius. Neq; item mirandum est, si eius non meminerunt Galenus, & Paulus: qui tamen alioqui in simplicium censu Dioscoridis scripta bona fide referre solent. Non desunt insuper doctissimi uiri, et in plantarum historia diutius uersati, qui Artemisie tenuifoliæ caput Dioscoridi accreuisse, atq; adulterinum esse censeant, hoc ducti argumento, quòd cum superiore capite de omni Artemisie genere differuisset Dioscorides, absurdum quippe esset, quòd seorsum Artemisie genus aliud subiungeret. Addunt etiam, quòd huius Artemisie inter simplicia nusquam meminerint Paulus, Oribasius, & Serapio: qui tamen (ut paulò antè dixi) illa ex Dioscoride transcribunt. Horum sententiã et si planè probandam existimem; cum tamen uulgati Græci codices hoc loco Artemisie tenuifoliæ caput habeant, illudq; à quibusdam reddatur, nobis quoq; adiiciendum, eiusq; aliquam saltem mentionem faciendam duxi: præsertim quòd nõ desint, qui id Artemisie genus inueniri tradant. Siquidem Ruellius est auctor, ipsum in Gallia nasci circa uinculos, aggeresq; item in frumentaceis agris, atq; inibi uulgò diui Ioannis herbam nominari. Verùm cum difficillimum esse putem, ut hæc planta ab aliquo cognoscatur, & legitime demonstraretur, quòd nullis prorsus notis depingatur, nescio equidem quomodo Ruellio uiro alioqui fide digno in hoc quis rectè ad stipulari debeat, aut meritò possit. Duum tantum generum Artemisiam fecit, eorumq; uires reddidit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, his uerbis. Duplex quidem est herba Artemisia. Vtraq; excalfacit, & modicè desiccatur: & sunt, quòd ad calfactionem attinet, excessus secundi: quòd uerò ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi incipientis. Sunt autem & modicè tenuium partium. Itaq; ad renum calculos mediocriter commode sunt, & ad simentationes uteri. Herba quæ à prætoribus Græcis, Artemisia item Latinis, pariter & Italis dicitur: Germanis, Beyfuos, & Sant Iohans gurtel: Hispanis, Artemisia: Gallis, Armoise.

Ruellij hallucinatio.

Monachorum & Fuchsij error.

Artemisie uires ex Gal.

Nomina.

Ambrosia.

Cap. CXII.

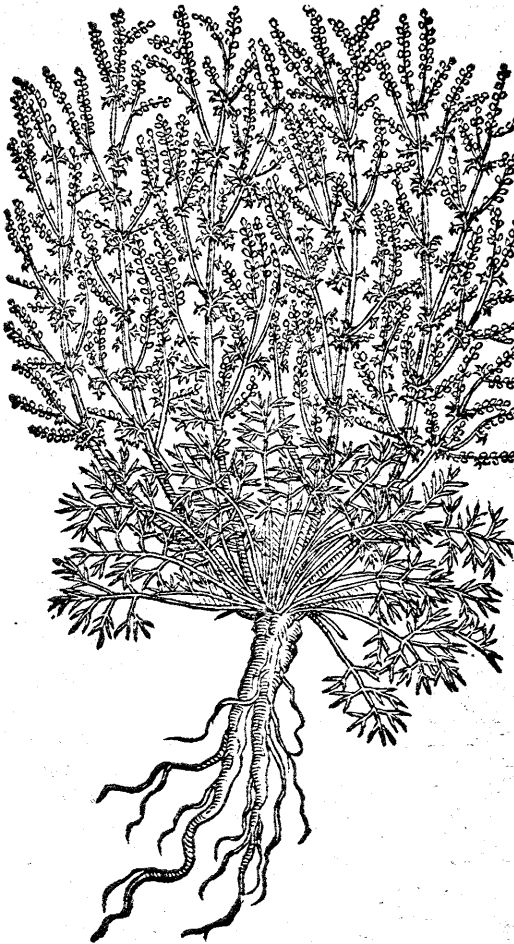
AMBROSIA pusillus frutex est, ramosus, trium palmorum altitudine: folijs rutæ, circa imum caulem exiguis: cauliculi feminibus, perinde quasi racemulis grauidi, qui nunquam florem pariunt, odore uinoso, suauis: radice tenui sesquipedali. Coronantur ea Cappadoces. Vis eius reprimere, ac repellere, & illitu adstringere humores, qui in aliquam partem incumbunt.

ET SI in nostris illis commentarijs, quos primùm superioribus annis Italica lingua conscriptos edideram, ingenue cōfessus essem, me nunquam uidisse Ambrosiam in Italia; postea tamen ea uarijs in locis se mihi obtulit inspiciēda, præsertimq; secus mœnia arcis Vipaci (locus enim is distat à Goritia circiter uiginti millia passuum) inter durissimos lapides orta. Cui cum inibi ex tempore obuiã factus essem, eamq; conspexissem, botryos modo, racemoso semine refertam, statim inclinauit animus, ut certò ducerem hanc esse Ambrosiã. Ea quanuis à Dioscoride, & Galeno non alijs representetur uiribus, quàm ut reprimere, repellere, et illitu adstringere ualeat humores, qui in aliquã partem decumbunt; dixere tamen non poetæ solum, sed plantarum quoq; scriptores non contemnendi, nulla alia de causa præstantissimam hanc plantam à ueteribus Ambrosiam fuisse uocatum, quàm quòd suo in cibus usu longeuos faciat homines, quemadmodum Ambrosiam illam, quæ Deorum fertur cibus, Deos immortales, perpetuosq; conseruare fabulantur. Ambrosiæ meminit Plinius libro XXVII. cap. IIII. ubi eam ijs uerbis depinxit. Ambrosia uagi nominis est, & circa alias herbas fluctuans, fruticem unum habens densum, ramosum, tenuem, trium ferè palmorum, tertia parte radice breuiore, folijs rutæ circa imum caulem. In ramulis semen est uuis dependentibus, odore uinoso, qua de causa botrys à quibusdam uocatur, ab alijs artemisia. Coronantur illa Cappadoces. Vsus eius ad ea, quæ discuti opus sit. hæc Plinius. Ambrosiæ quoq; facultates, sed quàm breuissimè, tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Ambrosia cataplasmate imposta uim habet adstringentem, ac repellentem. Ea ut Græcè ἀμβροσία, ita etiam Latine, & Italice Ambrosia nominatur.

Ambrosiæ cōsideratio.

Ambrosiæ uires ex Gal.

Nomina.

BOOTRYS.

Botrys.

Cap. CXIII.

BOTRYS fruticosa herba est, lutea tota, & in multas alas sparsa: semen circa totos ramulos prouenit: folia cichorio similia. tota suauem odorem spirat, qua re uestimentis interponitur. Inuenitur in torrentium ripis, & conuallibus. Pota orthopnoeas mulcet. Hanc Cappadoces Ambrosiam uocant, alij Artemisiam.

LEGITIMA, & uera Botrys sabulosis, & aridis gaudet, quin & glareosis fluuiorum alueis. Ideoq; Tridenti frequentissima nascitur secus Fersinam, & Lauisium rapidissimos torrentes, & in alijs quàm plurimis locis. Goritiæ mulieres Botryn in hortis serunt, quòd eam uteri affectibus opitulari existiment. Fruticat hæc folijs cichorij, laciniatis, sinuosisq; quercuum foliorum similitudine: ramis numerosis, tenuibus, semine copiosissimo, racemosoq; refertis. Planta tota succo quodam resinoso madet, adeo ut comprehensa refine modo manibus hæreat. Odorem quidem acrem spirat, & qui nares quodammodo feriat, sed tamen is suauitatem retinet. Plinius uidetur ex Dioscoride Botryn reddidisse lib. XXVII. cap. VIII. ubi eam in hunc modum descripsit. Botrys fruticosa herba est, luteis ramulis: semen

Botryes cōsideratio.